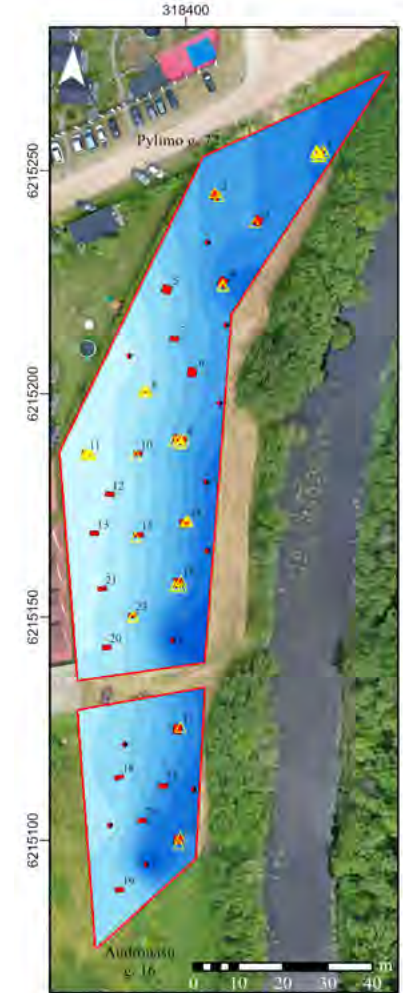
plot at 19 Sergiškių St. (Figs. 1, 2). A total of 6 trenches (141 m^2) were excavated and an area measuring 140 m^2 was surveyed. In the E part of the investigated area, under the turf, an archaeological layer measuring 15–50 cm in thickness was found, containing finds from the 4th–3rd millennium BC: amber pendants, buttons, beads, and flakes; flint cores, arrowheads, blades, and flakes; stone net weights; and animal bones (Figs. 3–6). Excavation revealed that the site once consisted of a small hill where people used to process and craft amber items and engage in flint knapping, as evidenced by flint and amber debitage, amber blanks, and an amber bead broken during the drilling process. In the second half of the 20th century, the site and the hill were ploughed, the area was levelled and the finds were scattered across a wider area beyond the boundary of the former hill.

Kęstutis Peseckas

Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės

2022 m. Šventosios akmens amžiaus gyvenvietėse (UK 1813 ir UK 39190) (Palangos miestas, Šventoji) 5 vietose vykdyti archeologiniai tyrimai. Visų jų poreikis atsirado dėl numatomų statybų.

Gretimi sklypai **Audronašų g. 16** ir **Pylimo g. 72** yra Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės III teritorijos V dalyje, kairiajame Šventosios upės krante (1 pav.). Šventosios akmens amžiaus gyvenvietė III buvo įtraukta į KVR remiantis 2014 m. G. Piličiauskienės vykdytų tyrimų rezultatais (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 63–68). Remiantis LiDAR interpoliacijos vaizdais iškelta hipotezė, kad ryškiai šioje vietoje matoma apie 1 km ilgio ir 130 m pločio dauba

1 pav. Archeologinių tyrimų Audronašų g. 16 ir Pylimo g. 72 situacijos planai 1: 6000 LiDAR pagrindu ir 1: 750 ortofoto pagrindu su senovinio ežero dugno reljefu modeliu: 1 – tirti sklypai; 2 – tirti šurfai; 3 – tirti gręžiniai; 4 – archeologiniai radiniai. K. Pesecko brėž.

Fig. 1. Area plan of archaeological excavations at 16 Audronašų St. and 72 Pylimo St. (1:6000 scale LIDAR map superimposed on s 1:750 scale orthophotographic map with s topographic model of the ancient lakebed): 1 – investigated land plots; 2 – test pits; 3 – boreholes; 4 – artefacts.

yra ne Šventosios upės senvagė, o neolito laikotarpio ežero duburys, staiga išplautas didelio vandens srauto, prasigraužusio iš lagūninio ežero į jūrą. Siekiant patikrinti šią hipotezę G. Piličiauskienės tyrimų metu atlikti 6 gręžiniai skersai duburio apie 230 m į Š nuo planuojamo tirti sklypo Pylimo g. 72. Duburio centre fiksuotos ežerinės nuogulos – sapropelis iki 2,55 m gylio. Apie 50 m į Š nuo sklypo Pylimo g. 72 melioracijos griovio išmestose žemėse aptikti 6 archeologiniai radiniai: kelios keramikos šukės – viena subneolitinė ir viena rutulinių amforų kultūros, taip pat 3 medienos skalos, skiedra ir akmeninis tinklo pasvaras.

Žvalgomųjų tyrimų metu 11,19 arų dydžio sklype Audronašų g. 16 ištirti keturi 2x1 m dydžio šurfai ir du 2x2 m dydžio šurfai – iš viso 16 m^2 plotas, 37,03 arų dydžio sklype Pylimo g. 72 ištirta dešimt 2x1 m dydžio, aštuoni 2x2 m dydžio, vienas 3x2 m dydžio šurfas – iš viso 58 m^2 plotas, taip pat atlikta 11 gręžinių. Visuose tirtuose šurfuose ir gręžiniuose fiksuota Šventosios paleolagūnos duburiui būdinga stratigrafija. Sklypo Pylimo g. 72 Š dalyje ir sklype Audronašų g. 16 pelkinės ir ežerinės nuosėdos aptiktos iškart po velėna, o sklypo Pylimo g. 72 P dalyje jos slūgsojo po iki 1 m storio supiltinio grunto sluoksniu. Įžemis (jūros suklostytas smėlis) šurfuose aptiktas 1,15–2,5 m gylyje. Tirti sklypai yra buvusio ežero duburio šlaite, todėl sklypų V dalyse fiksuoti gerokai plonesni ežerinių nuogulų sluoksniai. Labiausiai į V tirtame šurfe 11 fiksuotas tik 14 cm storio ežerinių nuosėdų sluoksnis, kurio padas pasiektas H_{abs} 0,88 m, o labiausiai į R nutolusiame šurfe fiksuota 1,8 m storio ežerinių nuogulų storymė, kurios padas pasiektas H_{abs} –1,08 m. Šurfuose ir gręžiniuose fiksuota stratigrafija parodė, kad šioje vietoje povandeninis ežero šlaitas buvęs gana status – 18 m atkarpoje VR kryptimi duburio gylis krito 1,8 m.

Iš viso žvalgomųjų tyrimų sklypuose metu rasta 47 archeologiniai radiniai, sietini su ežere vykdyta žvejybine veikla. Daugiausia aptikta medinių archeologinių radinių, kurie buvo suskirstyti į šias kategorijas: skalos (9), skiedros (5), kuolai (5), kartys (3) ir dirbiniai (2). Savo originalių vietų nepakeitusiomis stacionarių povandeninių konstrukcijų liekanomis laikytini šurfuose 1, 2 ir 16 rasti statmeni smailinti kuolai (2 pav.). Įdomiausias tyrimų radinys aptiktas šurfe 9. Alyviškai rudo sapropelio paviršiuje, po melsvai pilko sapropelio sluoksniu, aptikti iš apie 5 mm pločio jauno medžio žievės juostelių tankiai supinto apie 2 mm storio pluošto fragmentai. Pradžioje šis šurfas tirtas 2x2 m dydžio, bet užfiksavus, kad pluoštas tęsiasi į V sieną, šurfas paplatintas iki 3x2 m dydžio. Apie 1,52 m ilgio ir 65 cm pločio pluoštas padalijus jį pagal esamus plyšimus ištrauktas trimis fragmentais.

Be medinių archeologinių radinių, taip pat rasta 13 akmens radinių, laikytinų pasvarais, vienas jų rastas su prie jo prilipusiu fragmentu, galbūt skirtu pasvarui prie tinklo pritvirtinti (3: 2 pav.).

2 pav. Šurfe 16 rastas kuolas in situ. K. Pesecko nuotr.
Fig. 2. In situ stake found in test pit 16.

3 pav. Archeologinių tyrimų radiniai: 1 – alksnio kuolas iš šurfo 1; 2 – tinklo pasvaras iš šurfo 8; 3 – augalinėmis priemaišomis liesinta keramikos šukė iš šurfo 8. K. Pesecko nuotr.

Fig. 3. Collected finds: 1 – alder stake from test pit 1; 2 – net weight from test pit 8; 3 – sherd of plant-tempered pottery from test pit 8.

Trečią pagal dažnumą archeologinių radinių grupę sudaro keramikos šukės, jų rasta 9. Visos šukės aptiktos sapropelyje, išskyrus vieną, ši aptikta paviršiniame supiltiniame sluoksnyje ir greičiausiai pateko į sklypą atvežant gruntą iš kitos vietos. 7 šukių molio masė liesinta augalinėmis priemaišomis, šios šukės skirtinos porėtajai keramikai (3: 3 pav.). Dviejų rastų šukių molio masė liesinta mineralinėmis priemaišomis – grūstu granitu.

Taip pat tyrimų metu rastas vienas tiksliau neidentifikuoto paukščio petikaulis (šurfas 8).

Vienas archeologinis radinys – šurfe 1 rastas alksnio medienos kuolas (3: 1 pav.), datuotas radioanglies datavimo metodu. Gauta data 2870–2575 m. pr. Kr. (4125±33) (Vs-3168). Tikėtina, kad ir likę radiniai yra panašaus laikotarpio, vis dėlto preliminariai juos reikėtų datuoti Šventosios paleolagūnos egzistavimo laikotarpiu 3200–2700 m. pr. Kr.

Elijos g. 9A sklype lokalizuojama R. Rimantienės aptikta Šventosios 34 radimvietė. Čia vykdant paviršiaus žvalgymus arime 1966 m. aptikta pavienių erodavusios keramikos šukių su mineralinėmis priemaišomis, keletas titnago dirbinių (retušuotų nuoskalų, kaltelio ašmenėlis) ir keletas gintaro dirbinių fragmentų (kabučio dalis, karoliuko ruošinys, sagučių) (Rimantienė R. *Akmens amžiaus žvejai prie pajūrio lagūnos*. Vilnius, 2005, p. 477). Apie 120 m į V ir ŠV nuo tirto sklypo gausiai įvairių archeologų tyrinėta Šventosios 1 radimvietė lokalizuojama jau buvusio ežero priekrantės ir duburio zonoje. Į Š esančiame sklype Elijos g. 9 žvalgomuosius tyrimus 2015 m. vykdė V. Juškaitis (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 31–35). Šių tyrimų metu sklypo V dalyje aptikta Š–P kryptimi tekėjusios upės vaga. Detaliai tirtoje šios upės atkarpoje buvo aptikta 1500 m. pr. Kr. datuota žvejybinė užtvara. Žvelgiant į apibrėžtas šios upės vagos ribas buvo galima tikėtis jos sąnašų aptikti ir šių tyrimų metu tirto sklypo Elijos g. 9A V dalyje.

Nedidelė 160 m^2 dydžio sklypo dalis sklypo V pakraštyje dar prieš pradedant tyrimus sklype buvo rekomenduota saugoti *in situ*, todėl tyrimai joje, kaip ir užstatymas, nenumatyti ir nevykdyti. Žvalgomieji tyrimai suplanuoti ir vykdyti 0,9328 ha sklypo dalyje, kuri į *in situ* zoną nepatenka. Iš viso 1x1, 2x1 ir 2x2 m dydžio šurfais ištirtas 101 m^2 plotas (4 pav.). Nustatyta, kad didžioji sklypo dalis yra Šventosios senovinio ežero pakrantės zonoje. Čia šurfuose po smėlingu arba durpingu tamsiai rudu 50–70 cm storio armens sluoksniu pasiektas įžemis – jūros suklostytas gelsvai rudas smulkus smėlis. Kai kuriuose šurfuose tarp armens ir jūrinio smėlio arba po plonu jūrinio smėlio sluoksniu aptikta stipriai susiskaidžiusi durpė, greičiausiai laikytina mezolito laikotarpio paviršiumi, aptinkamu įvairiose Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės teritorijos vietose. V sklypo dalyje 75 m ilgio atkarpoje po armeniu aptikti ežerinių

nuosėdų sluoksniai, kurių pado gylis leidosi nuo H_{abs} 0,46 m R (šurfe 70) iki H_{abs} –0,47 m tirto sklypo V dalyje šurfe 93. Šurfuose 76, 90–93 tarp armens ir alyviškai rudo ežerinio sapropelio sluoksnių aptikta apie 60 cm storio smėlingo labai tamsiai rudo sapropelio storymė, o šurfuose 90, 92 ir 93 šiame sluoksnyje taip pat išsiskyrė smulkaus smėlio tarpsluoksniai. Šie sluoksniai laikytini aliuvinėmis nuogulomis, kurios greičiausiai buvo suklostytos tos pačios bronzos amžiaus upės, aptiktos į Š gretimame sklype V. Juškaičio vykdytų archeologinių tyrimų metu 2015 m.

Po tyrimo šurfais siekiant išsamiau pažinti senovinio ežero ir aptiktos upės dugno paleoreljefą sklypo V dalyje atlikti 6 gręžiniai rankiniu kalamuoju grąžtu. Visuose gręžiniuose fiksuota panaši stratigrafija kaip ir sklypo V dalyje tirtuose šurfuose. Didžiausias ežero duburio gylis fiksuotas gręžiniuose 1, 3 ir 4. Žvelgiant į senovinio ežero dugno paleoreljefo modelį, sudarytą remiantis tirtų gręžinių ir šurfų stratigrafijos duomenimis pagal ežerinio saprope-

4 pav. Archeologinių tyrimų Elijos g. 9A situacijos planas su naujai apibrėžtomis paveldosauginėmis zonomis: 1 – tirti šurfai; 2 – gręžiniai; 3 – vykdyti vizualiniai suarto paviršiaus žvalgymai; 4 – radiniai; 5 – identifikuota senovinės upės R kranto riba; 6 – senovinio ežero duburio R pakrantės riba; 7 – 3 zona (papildomi tyrimai netikslingi); 8 – 2 zona (reikalingi žvalgymai); 9 – 1 zona (išsaugojimas vietoje); 10 – iki šių tyrimų apibrėžta saugoma vietoje zona. K. Pesecko brėž.

Fig. 4. Area plan of the excavation at 9A Elijos St. with newly established cultural heritage protection boundaries: 1 – test pits; 2 – boreholes; 3 – visually surveyed ploughed surface areas; 4 – locations of finds; 5 – E edge of ancient riverbed; 6 – E edge of ancient lakebed; 7 – area designated as zone 3 (further excavation deemed redundant); 8 – area designated zone 2 (field survey required); 9 – area designated zone 1 (should be preserved); 10 – protected area boundary prior to this excavation.

5 pav. Archeologinių tyrimų metu rasti radiniai: 1, 2 – smailinti kuolai; 3, 4 – pušinės skalos. K. Pesecko nuotr.

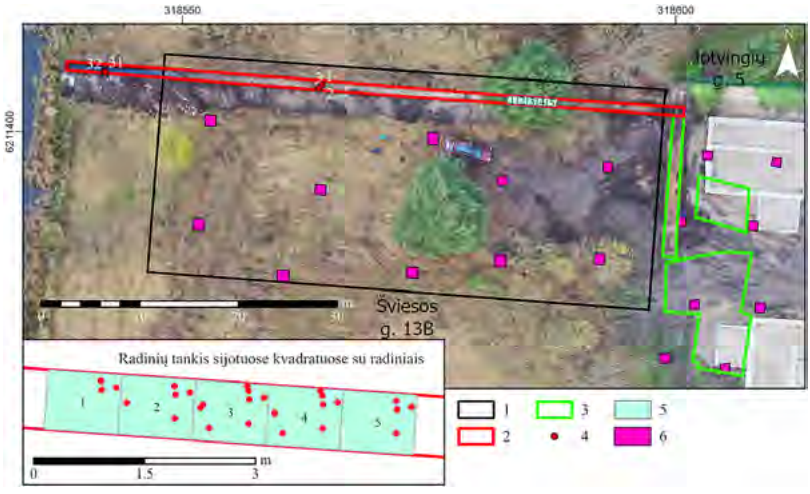
Fig. 5. Collected finds: 1, 2 – tapered stakes; 3, 4 – pine laths.

lio pado ir jūrinio smėlio kraigo gylius, susidaro įspūdis, kad į V, Š ir R nuo šių gręžinių senovinio ežero duburys seklėja – galbūt tai liudija čia egzistavusią įlankėlę, kuri vėliau ežerui užakus tapo upės atšaka. Po tyrimų šurfais ir gręžiniais 0,75 ha dydžio sklypo dalis buvo suarta ir arime atlikti vizualiniai paviršiaus žvalgymai.

Iš viso tyrimų metu rasta 15 archeologinių radinių, visi aptikti šurfuose. Daugiausia rasta medinių karčių (uosio, gluosnio ar karklo, klevo medienos), dalis jų smailintos arba apdegusios, taip pat rasta pušies medienos skalų (5 pav.). Visi radiniai sietini su ežere vykdyta žvejybos veikla ir laikytini žvejybinių įrenginių liekanomis arba atliekomis. Beveik visi radiniai aptikti panašiame lygyje po aliuvinių nuogulų storyme išlikusiose ežerinėse nuogulose, suklostytose senovinio lagūninio ežero, tikėtina, kad jose iki šiol išlieka geresnės sąlygos organikai išlikti nei aukščiau slūgsančiose aliuvinėse nuogulose. Vienas medinis archeologinis radinys (kuolas) datuotas radioanglies datavimo būdu, gauta data – 2575–2295 m. pr. Kr. (3950±47) (Vs-3167). Panašiu laikotarpiu tikslinga datuoti ir kitus radinius.

Apie 35 m į Š nuo sklypo **Šviesos g. 13B** Monciškėse 1966 ir 1970–1971 m. R. Rimantienės tyrinėta Šventosios 26 radimvietė (Rimantienė R. *Akmens amžiaus žvejai prie pajūrio lagūnos.* Vilnius, 2005, p. 457–467). Iš viso ištirtas 448 m^2 plotas. Vėliau 2002–2005 m. radimvietės Š dalį taip pat tyrinėjo V. Juodagalvis (*ATL 2002 metais*, 2005, p. 6–10; *ATL 2003 metais*, 2005, p. 10–15; *ATL 2004 metais*, 2006, p. 13–17). Šventosios 26 radimvietė yra buvusios lagūnos R krante. Joje po 30–50 cm armeniu fiksuota iki 40 cm durpės sluoksniai, o po durpe vidutiniškai 20 cm storio sapropelio storymė su archeologiniais radiniais. Čia rasta neolitinės keramikos, titnago dirbinių (trikampių antgalių, gremžtukų), gintaro dirbinių, akmeninių kirvelių, taip pat medžio ir kaulo radinių. Sklypuose Jotvingių g. 5 ir Šviesos g. 13B jau buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Sklypą Šviesos g. 13B 2014 m. tyrinėjo A. Kurilienė (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 52–57). 10 arų dydžio sklypo dalyje atlikti tyrimai georadaru, gręžiniais ir šurfais, taip pat vizualiniai suarto paviršiaus žvalgymai. Tyrimų metu rasta apskaldytų akmenų, gintaro nuoskalų ir dirbinių fragmentų (iš viso 8 radiniai). Atsižvelgiant į tai paveldosauginėse rekomendacijose numatyta, kad ateityje sklype vykdant žemės judinimo darbus reikalingi detalieji tyrimai. Sklype Jotvingių g. 5 žvalgomuosius tyrimus 2020 m. vykdė šio straipsnio autorius. 20 arų dydžio sklype atlikti tyrimai šurfais ir kasiniais, taip pat sklypo dalies suarimas ir vizualiniai paviršiaus žvalgymai. Sklypo Š ir R dalyse aptikti XX a. egzistavusio tvenkinio ir supiltinio grunto sluoksniai. Sklypo V dalyje rasti du archeologiniai radiniai – akmeninis tinklo pasvaras ir gintaro nuoskala.

Tyrimai vykdyti sklypuose suprojektuotų gyvenamųjų namų, žaidimo aikštelės ir lietaus vandens drenažo vietoje. Detaliai tirta 62,72 m ilgio ir 1 m pločio perkasa ilgąja kraštine orientuota V–R kryptimi (6 pav.). V dalyje ši perkasa ribojosi su melioracijos grioviu, o R dalyje su

žvalgytu plotu 1. Tirtos perkasos V dalyje 14 m atkarpoje fiksuota Šventosios senovinio ežero priekrantės stratigrafija: po apie 50 cm storio tamsiai rudos durpės sluoksniu aptikta ežerinių nuogulų – sapropelio storymė, kurios storis V perkasos pakraštyje siekė 30 cm ir į R po truputį plonėjo. Ties 4 m sapropelio apatinėje dalyje buvo rasti du akmeniniai pasvarai, kurių vienas buvo suvyniotas į iš dalies išlikusią beržo tošį (7 pav.). Atkarpoje nuo 14 iki 18 m (matuojant nuo V pusės) sapropelio sluoksnis išnyko (galbūt buvo perartas ir persimaišęs su durpingu armeniu), o atkarpoje nuo 18 iki 21 m vėl atsirado iki 10 cm storio. Toliau atkarpoje iki 42 m įžemis (rusvai pilkas jūrinis smėlis) pasiektas po iki 50 cm storio ir į R plonėjančiu durpingo armens sluoksniu, o atkarpoje iki 45 m iškart po velėna. Ties 26 m durpingo armens ir jūrinio smėlio kontakto vietoje buvo rastos 3 gintaro nuoskalos. Atkarpoje nuo 45 iki 50 m po velėna išsiskyrė 5–18 cm storio smulkaus labai tamsiai rudo smėlio sluoksnis. Tikėtina, kad tai nesuardytas senasis dirvožemis, kuris išliko nesuartas dėl šioje sklypo dalyje augančių ir augusių (?) medžių. Šį sluoksnį sijojant buvo rasti 27 archeologiniai radiniai: 23 gintaro nuoskalos,

6 pav. Archeologinių tyrimų Šviesos g. 13B situacijos planas 1: 280: 1 – tirtas sklypas; 2 – detaliųjų tyrimų vieta; 3 – vykdyti žvalgymai sklype Jotvingių g. 5 kasant mechanizuotai; 4 – individualiai fiksuoti radiniai; 5 – sijoti kvadratai su radiniais; 6 – anksčiau tirti šurfai. K. Pesecko brėž.

Fig. 6. Area plan the excavation at 13B Šviesos St., 1:280 scale: 1 – land plot boundary; 2 – detailed excavation areas; 3 – visual survey during mechanized excavation at 5 Jotvingių St.; 4 – locations of individual finds; 5 – dry-sieved grid squares with finds; 6 – previously excavated test pits.

skritulinio gintarinio kabučio dalis ir 3 titnago nuoskalos. Atkarpoje nuo 50 m iki perkasos R pakraščio fiksuoti suardyti ir supiltinio grunto sluoksniai.

Tyrimai parodė, kad sklypo Šviesos g. 13B R dalyje, Šventosios senovinio ežero pakrantės zonoje, yra išlikęs vertingas kultūrinis sluoksnis, o vidurinėje ir V sklypo dalyse labiau tikėtina aptikti pavienių archeologinių radinių. AMS ^{14}C datuota beržo tošis, į kurią buvo suvyniotas perkasos V pakraštyje rastas tinklo pasvaras, gauta data – 3336–2938 m. pr. Kr. (4451±30 BP) (FTMC–JZ30–15) (1 pav., radinys 32). Tikėtina, kad likę radiniai yra panašaus laikotarpio, vis dėlto tikslingiau juos preliminariai datuoti

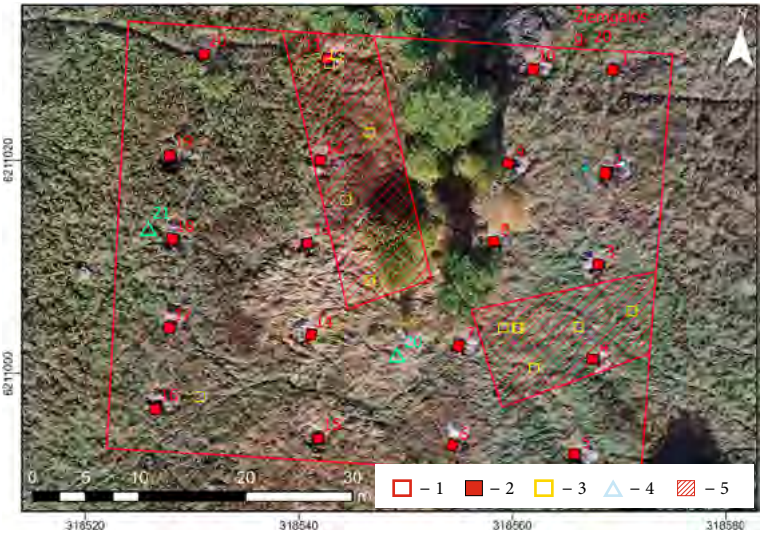

7 pav. Tyrimų metu rasti radiniai: 1 – į beržo tošį suvyniotas tinklo pasvaras; 2 – titnago nuoskala; 3 – gintarinio kabučio dalis; 4–7 – gintaro nuoskalos. K. Pesecko nuotr.

Fig. 7. Collected finds: 1 – net weight wrapped in birch bark; 2 – flint flake; 3 – fragment of an amber pendant; 4–7 – amber flakes.

Šventosios lagūninio ežero apgyvendinimo laikotarpiu 3200–2700 m. pr. Kr. (Piličiauskas G., Vaitkutė G., Kisielienė D., Damušytė A., Piličiauskienė G., Peseckas K., Gaižauskas L. A closer look at Šventoji 2/4 – a stratified Stone Age fishing site in coastal Lithuania, 3200–2600 cal BC, *LA*, t. 45, p. 105–143).

Sklype **Žiemgalos g. 20** iki 2022 m. tyrimų buvo apytiksliai lokalizuojamos Šventosios 20 ir 21 radimvietės, o netolimoje sklypo aplinkoje 17 ir 19 radimvietės, kurias aptiko ir aprašė R. Rimantienė (Rimantienė R. 2005. *Akmens amžiaus žvejai prie pajūrio lagūnos*. Vilnius, 2005, p. 418–419). Tuomet sklype žvalgytas arimas ir tirti 7 šurfai (tiksli jų vieta neaiški). Armenyje buvo rasta keramikos šukių, titnago nuoskalų, skelčių ir dirbinių, taip pat gintaro nuoskalų ir dirbinių. 2017 m. V. Juškaitis vykdė žvalgomuosius tyrimus į R ir ŠR gretimuose sklypuose (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 29–30).

8 pav. Archeologinių tyrimų Žiemgalos g. 20 situacijos planas 1: 300: 1 – tirtas sklypas Žiemgalos g. 20; 2 – tirti šurfai, 3 – radiniai; 4 – R. Rimantienės fiksuotos radimvietės; 5 – apibrėžtos zonos, kuriose tikslingi detalieji tyrimai. K. Pesecko brėž.

Fig. 8. Area plan the excavation at 20 Žiemgalos St., 1:300 scale: 1 – land plot boundary; 2 – test pits, 3 – locations of finds; 4 – findspots identified by R. Rimantienė; 5 – areas where detailed excavation would be beneficial.

Remiantis šių tyrimų metu surastais radiniais (titnago nuoskalos, dirbinių fragmentai, tinklų pasvarai, gintaro nuoskalos ir dirbinių dalys), apie 40 m į ŠR nuo sklypo Žiemgalos g. 20 apibrėžta zona, kurioje reikalingi detalieji tyrimai. Ši radinių paplitimo zona susieta su R. Rimantienės identifikuota Šventosios 22 radimviete. Sklypo V dalis patenka į *in situ* zoną, apibrėžtą G. Piličiausko 2013 m. pažymoje dėl Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės vertingųjų savybių apsaugos.

20 arų dydžio sklype Žiemgalos g. 20 žvalgomieji tyrimai vykdyti dviem etapais. Pirmasis etapas – tyrimai šurfais. Iš viso ištirta 20 1x1 m dydžio šurfų (iš viso 20 m^2 plotas) (8 pav.). Šurfuose fiksuota Šventosios paleolagūnos pakrantės zonai būdinga stratigrafija. Po durpingu ar smėlingu 30–50 cm storio armeniu fiksuotas Litorinos jūros suklostytas pilkšvas ar gelsvai rudas smulkus smėlis. V sklypo dalyje tirtuose šurfuose fiksuota kiek kitokia stratigrafija. Šurfuose 16, 18–20 po armeniu fiksuoti supiltinio žvyro ir molio sluoksniai. Šurfuose 19 ir 20 šis sluoksnis buvo 20–30 cm storio, po juo fiksuotas jūrinis smėlis, o šurfuose 18 ir 16 įžemis po supiltinio grunto sluoksniu nepasiektas šurfų kampuose atlikus kasinius. Šie supiltinio grunto sluoksniai ir suardymai greičiausiai turėtų būti sietini su tarybinio laikotarpio inžinerinėmis komunikacijomis – apie 2 m į V nuo sklypo V ribos paviršiuje matomas šio laikmečio šulinys. Tyrimų šurfais metu šurfe 11 rastas vienas archeologinis radinys – bipolinis čerto uolienos skaldytinis (9 pav.).

Po tyrimo šurfais neapaugusi medžiais sklypo dalis buvo suarta (apie 17 arų plotas). Suartame plote atlikti vizualiniai paviršiaus žvalgymai. Žvalgyta tris kartus. Žvalgant iškart po suarimo nebuvo aptikta nei vieno archeologinio radinio. Žvalgant kitą dieną po lietaus buvo aptiktas vienas archeologinis radinys –

9 pav. Tyrimų metu rasti radiniai: titnago skaldytinis, nuoskala ir gintaro nuoskalos. K. Pesecko nuotr.

Fig. 9. Collected finds: flint core (top); flint and amber flakes (bottom).

gintaro nuoskala. Trečią kartą žvalgyta praėjus kelioms savaitėms, dar keliskart nulijus. Šiuo kartu žvalgant rasta 10 archeologinių radinių, tarp jų skaldytas smiltainis, galbūt naudotas kaip tinklo pasvaras, viena smiltainio ir viena titnago nuoskala ir 7 gintaro nuoskalos (9 pav.).

Atsižvelgiant į archeologinių radinių paplitimą ir tankį sklypuose Audronašų g. 16 ir Pylimo g. 72 tirtuose šurfuose rekomenduojama išskirti dvi zonas ir joms taikyti skirtingus paveldosauginius reikalavimus. Pirmoje paveldosauginėje zonoje visi darbai, kurie fiziškai veiktų ežerinių nuosėdų sluoksnį ir ribotų jo mokslinį tyrimą, galimi tik prieš tai visame vykdomų darbų plote atlikus žvalgymus, kurių metu turi būti nukasamas ir iššvalgomas visas ežerinių nuosėdų sluoksnis iki jūrinio smėlio, nepriklausomai nuo namo pamatų tipo ar suplanuoto žemės kasimo darbų gylio. Antroje paveldosauginėje zonoje visi darbai, kurie fiziškai veiktų ežerinių nuosėdų sluoksnį ir ribotų

jo mokslinį tyrimą, šioje zonoje galimi tik prieš tai visame vykdomų darbų plote atlikus detaliuosius tyrimus.

Atlikus tyrimus visi tyrinėti sklypai, išskyrus sklypą Šviesos g. 13B, buvo zonuoti tolesnių žemės kasimo darbų metu numatant skirtingą archeologinių tyrimų pobūdį. Sklype Šviesos g. 13B reikalingi detalieji tyrimai.

Šventoji Stone Age Settlements

Archaeological excavations were carried out in 2022 at 5 land plots within the territory of the ancient settlement of Šventoji (western Lithuania, Palanga).

Two adjacent plots at 16 Audronašų St. and 72 Pylimo St. are located in the W part of the territory of the ancient settlement of Šventoji III, on the left bank of the Šventoji River (Fig. 1). Exploratory excavations comprised several test pits of the following dimensions: 2 x 1; 2 x 2; and 3 x 2 m. A total area of 16 m^2 was excavated at the 0.11 ha land plot of Audronašų St. 16, and a 58 m^2 area was excavated at the 0.37 ha land plot of 72 Pylimo St. In addition, 11 boreholes were drilled. All the test pits and boreholes demonstrated stratigraphy typical of the ancient Šventoji lagoon lake. The investigation showed that the submarine slope of the lake was relatively steep in this area, with a 1.8 m drop in elevation over an 18 m section. A total of 47 archaeological finds associated with fishing activities in the lake were recovered during the excavation. The majority of finds were wooden (24) (Fig. 2): stakes; pine laths; and a few artefacts, including a relatively large piece of bark fibre. Other finds included 13 stone net weights, 9 potsherds (Fig. 3) and 1 bone. Preliminary dating of these finds places them in the Šventoji lagoon lake period – between 3200 and 2700 BC.

The land plot of 9A Elijos St., measuring 0.9328 ha in size, was explored using test pits (1 x 1, 2 x 1, and 2 x 2 m in size), with a total excavation area of 101 m^2 (Fig. 4). Excavation allowed us to determine that the majority of the land plot falls within the shoreline area of the ancient Šventoji lagoon lake. Lake sediment deposits were recorded across test pits in a 75-m-long stretch beneath ploughed soil, reaching a depth of H_{abs} = 0.46 m in the E and H_{abs} = 0.47 m in the W part of the studied area. Alluvial sediments deposited by a river that flowed through the area during the Bronze Age were found above the ancient lake sapropel in five test pits. Excavation yielded 15 mostly wooden artefacts, which can be tentatively dated to the ancient lagoon lake settlement period, i.e., 3200–2700 BC (Fig. 5).

At the land plot of 13B Šviesos St. in Monciškės, a 1 x 62.72 m trench was excavated (Fig. 6). An archaeological layer measuring around 12 cm in thickness was recorded in the E part of the trench in the area of the ancient lake shoreline, just under the turf. A total of 27 finds were recovered in a 5 m^2 area, consisting mostly of worked amber flakes (Fig. 7). The W part of the excavation, where isolated stone net weights were found, was situated within the shoreline area of the ancient lake. A piece of birch bark which was wrapped around one of the net weights was dated to 3336–2938 BC using AMS ^{14}C. The remainder of the finds should be broadly dated to the same lagoon lake settlement period of 3200–2700 BC.

At 20 Žiemgalos St. (Fig. 8), investigations were carried out in two phases on a 0.2 ha plot. In the first stage, a total of 20 test pits 1 x 1 m were investigated (total area of 20 m^2). The stratigraphy of the coastal zone of the Šventoji ancient lake zone was recorded. In the second stage of investigations, the part of the site that was not covered with trees was ploughed (about 0.17 ha). The ploughed area was inspected vis-

ually. A total of 12 finds were recovered during the survey, among which worked amber flakes predominated (Fig. 9).

Gytis Piličiauskas,
Giedrė Piličiauskienė,
Kęstutis Peseckas

Šventosios radimvietės 1 ir 3

2022 m. liepą–rugpjūtį buvo atlikti žvalgomieji tyrimai sklypuose Elijos g. 1, 3, 5, 7 ir Mokyklos g. 81A, 81B, 81C, Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės (UK 1813) teritorijoje, 2,69 ha plote (Palanga). Šiuose sklypuose yra Šventosios akmens amžiaus radimvietės 1 ir 3, plačiai tyrinėtos R. Rimantienė XX a. 7–8 dešimtmečiuose (Rimantienė R. *Akmens amžiaus žvejai prie Pajūrio lagūnos.* Vilnius, 2005, p. 220–267, 329–346) (1 pav.). Žvalgomųjų tyrimų tikslai buvo archeologinio sluoksnio ir medinių konstrukcijų paieška bei paplitimo nustatymas, senųjų vandens telkinių lokalizavimas ir jų dugno reljefo pažinimas. Tyrimus planuodami statybas užsakė sklypų savininkai. Tyrimams vadovavo G. Piličiauskas, zooarcheologinę medžiagą ištyrė G. Piličiauskienė, medieną – K. Peseckas.

Iš pradžių ištirti 52 gręžiniai, išdėstyti visoje sklypų teritorijoje (1 pav.). Jie gręžti kalamais rankiniais žemės grąžtais su 2–3 cm skersmens gruntotraukiais iki 1–2,6 m gylio. Tuomet ištirti 77 šurfai (2,25–4 m^2 dydžio) ir 2 perkasos (9 ir 10 m^2) – iš viso 303,6 m^2 dydžio plotas. Kad be reikalo nereikėtų ardyti archeologinio sluoksnio, kasinėjimai nevykdyti tose vietose, kur archeologinio sluoksnio tikimybė yra labai didelė sprendžiant iš ankstesnių archeologinių tyrimų rezultatų.

1 pav. Žvalgomųjų tyrimų Šventosios radimvietėse 1 ir 3 planas bei senojo reljefo (apie 3500 m. pr. Kr.) rekonstrukcija, izohipsėms esant kas 20 cm: 1 – gręžiniai; 2 – šurfai ir perkasos; 3 –1967–1969 ir 1971–1972 m. perkasos; 4 – buvusio ežero duburyje lokalizuoti archeologinio sluoksnio ir struktūrų arealai. G. Piličiausko brėž.

Fig. 1. Area plan of Šventoji Sites 1 and 3 and the reconstruction of prehistoric topography (c. 3500 BC) with isoline at 20 cm intervals: 1 – boreholes; 2 – test pits and trenches; 3 –trenches from the 1967–1969 and 1971–1972 excavations; 4 – the confirmed extent of archaeological deposits and structures in the underwater pit of the prehistoric lake.

